

Redengevende omschrijving Kruisbroedersklooster SOM1010

Historische gegevens

De Bossche Kruisbroeders komen voort uit een gemeenschap van lekenbroeders de Bogarden die zich in 1309 in 's-Hertogenbosch hadden gevestigd en sinds 1398 in de Verwersstraat woonden. In 1467 sloot een aantal van hen zich aan bij de orde der Kruisheren. In 1469 ontstond er een conflict met de overgebleven Bogarden over het eigendomsrecht van de gebouwen, waardoor de Kruisheren (Kruisbroeders) gedwongen werden te vertrekken. De invloedrijke burger Jan Monincx bouwde voor hen in 1470 een nieuw klooster achter de St.Jorisstraat en de Vughterstraat, langs de Kuipertjeswal. Het was gewijd aan de Heilige Catharina van Alexandrië. Of het klooster in die periode al een kapel bezat is onbekend, maar volgens de 18de eeuwse geschiedschrijver Van Heurn is het oudste nog bestaande deel van de St.Cathrien, het koor, gebouwd tussen 1533 en 1542. Van 1601 tot 1609 werd de kerk vergroot.

Ook dit klooster kwam vanaf 1629 leeg te staan. De kerk kwam in protestantse handen. Een plattegrond van het complex uit 1631 is mogelijk bedoeld geweest voor de verkoop van de gebouwen. In tegenstelling tot veel andere kloosters in de stad werden de gebouwen niet meteen gesloopt, zoals blijkt uit een opmeting uit 1749, toen een groot deel van de gebouwen dienst deed als militaire gevangenis. Nadat in 1789 er op de Citadel een nieuwe gevangenis was gebouwd, werden de laatste kloostergebouwen in 1801 verkocht en enige tijd later gesloopt.

De kerk werd van 1842 tot 1844 ingrijpend verbouwd en nogmaals van 1916 tot 1918, waarbij hij zijn huidige uiterlijk verkreeg.

Onderzoek

Voorafgaand aan uitgebreide restauratie is er in 1995-1996 bouwhistorisch onderzoek gedaan aan de kerk en de aangrenzende pastorie. Dit heeft geleid tot meer kennis over de ontwikkelingsgeschiedenis van deze gebouwen en tot de wetenschap, dat er meer van de middeleeuwse bouwmassa bewaard is, dan aanvankelijk aangenomen.

Archeologisch onderzoek daarentegen heeft zich slechts beperkt tot een waarneming in de Kruisbroedershof in een rioolsleuf in 1985, waarbij twee skeletten zijn aangetroffen.

Als men de opmeting uit 1631 uitzet op de huidige kadastrale ondergrond, dan blijken de eigenlijke kloostergebouwen ten zuiden van de kerk gelegen te hebben, ruwweg begrensd door de Binnendieze, de Spinhuiswal en de Kuipertjeswal. In de 19de eeuw heeft er een (paarden-)”rijsschool” gestaan en in de jaren '60 van de 20^e eeuw is er langs de Kuipertjeswal een nieuwe pastorie gebouwd. Een groot deel van het terrein is echter nog altijd onbebouwd.

Archeologisch belang

In de Middeleeuwen is 's-Hertogenbosch rijk aan kloosters geweest. Talloze torens van kerken en kapellen domineerden het silhouet van de stad en in de 16de eeuw was één op de 20 inwoners een kloosterling. De stad werd dan ook “Cleyne Rome” genoemd. Dit rijke kloosterleven was in de late middeleeuwen één van de belangrijkste aspecten van het stedelijk leven en de kloostergebouwen waren in het stedelijk weefsel zeer aanwezig. Na 1629 is dit alles grotendeels uit het stadsbeeld verdwenen. Het is voor de materiële geschiedenis van de stad dan ook van groot belang de nog aanwezige resten in de bodem te beschermen. Voor het Kruisbroedersklooster geldt dat een belangrijk deel van de dieper gelegen funderingen, vloeren, putten ed. waarschijnlijk nog in de bodem bewaard is, doordat het terrein na de sloop goeddeels onbebouwd is gebleven. Als één van de weinige nog resterende kloostercomplexen in de stad verdient het daarom bescherming.